

Mariusz Ciarka

Polsko-słowackie patrole policji. Uwarunkowania prawne i praktyka na przykładzie województwa małopolskiego

Wprowadzenie

W środkach masowego przekazu pojawiają się informacje o wspólnie pełnionych służbach przez policjantów polskich i funkcjonariuszy z innego państwa. Patrole takie najczęściej pracują w rejonach przygranicznych. Wprowadzenie ich ma pozytywny wpływ na poczucie bezpieczeństwa obywateli obu krajów, a także dobrze służą wizerunkowi służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny, zwłaszcza po zniesieniu kontroli na przejściach granicznych po przystąpieniu Polski do układu z Schengen.

Strefa Schengen

21 grudnia 2007 r. Polska wraz z ośmioma innymi nowymi członkami Unii Europejskiej dołączyła do strefy Schengen – terytorium dwudziestu czterech państw Unii, na którym nie obowiązują kontrole na granicach wewnętrznych¹. Z chwilą wejścia Polski do strefy Schengen zostały zniesione obowiązkowe kontrole graniczne z czterema państwami członkowskimi sąsiadującymi z Polską: Niemcami, Słowacją, Czechami i Litwą. Brak kontroli na granicy nie oznacza, że formalnie przestała ona istnieć. Można ją jednak przekraczać niemal w dowolnym miejscu, np. idąc szlakiem tury-

¹ Kraje członkowskie: Austria, Belgia, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Niemcy, Grecja, Węgry, Włochy, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Malta, Holandia, Polska, Portugalia, Słowacja, Słowenia, Hiszpania, Szwecja oraz Norwegia i Islandia.

stycznym bądź polną ścieżką, co jest niezwykle łatwym ułatwieniem między innymi dla turystów, którzy czasem nieświadomie wchodzą na teren sąsiedniego państwa. Województwo małopolskie graniczy z Republiką Słowacką. Wraz z wejściem Polski i Słowacji do strefy Schengen na terenie województwa małopolskiego oraz po stronie słowackiej (w Kraju Preszowskim i Kraju Żylińskim) zniesiono obowiązkowe kontrole graniczne.

Związanych jest z tym bardzo dużo korzyści, ale równocześnie pojawiają się nowe zagrożenia, zwłaszcza w pasie granic wewnętrznych UE. Zniesieniu obowiązkowej kontroli granicznej towarzyszy często zwiększone natężenie ruchu między państwami. Należy pamiętać, iż wśród przemieszczających się osób niemałą liczbę stanowią przestępcy, którzy korzystają z udogodnień związanych z brakiem wzmożonej i obowiązkowej kontroli na przejściach granicznych; ponadto istnieje również prawdopodobieństwo rozwoju nowych przestępstw o charakterze transgranicznym. Liczną grupę tworzą osoby oczekujące nieraz pomocy ze strony policji.

Rozwiązania systemowe ułatwiające walkę z przestępczością przygraniczną po zniesieniu obowiązkowej kontroli granicznej

W sytuacji zniesienia obowiązku kontroli granicznej istotną stała się kwestia prewencji; zwłaszcza zapobiegania rozwojowi przestępczości, a przynajmniej zminimalizowania negatywnych skutków zniesienia kontroli na wspólnych granicach. W „Konwencji wykonawczej” do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. zawartej między rządami państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach² przewidziano szereg instytucji mających służyć za tzw. środki kompensacyjne. W punkcie III „Konwencji” zatytułowanym „Policja i Bezpieczeństwo” określono zasady współpracy policyjnej w zakresie przeciwdziałania przestępczości. Współpraca ta może dotyczyć: obserwacji transgranicznej, pościgu transgranicznego, wzajemnej pomocy w sprawach karnych, wspólnego wykonywania obowiązków służbowych i korzystania z pomocy. Funkcjonariusze policji mogą być kierowani do wspólnego wykonywania czynności służbowych z policjantami innego państwa, między innymi podczas służby patrolowej. Narzędziem, które ułatwia tę współpracę, jest System Informacyjny Schengen.

Geneza polsko-słowackich patroli na terenie województwa małopolskiego

Kierownictwo policji małopolskiej już w 2001 r. – biorąc pod uwagę zachodzące w Polsce zmiany, w tym perspektywę wejścia do Unii Europejskiej oraz strefy Schengen – podjęło kroki w celu współdziałania służb policji sąsiadujących ze sobą krajów, jeszcze przed przystąpieniem obydwu krajów do UE i układu z Schengen. Podjęte

² Dz.U. UE, sp. 19-2-9.

wówczas działania miały pozwolić poznać mechanizmy, które zostaną wypracowane i wprowadzone w życie odpowiednio wcześniej, tak by nie były dla policjantów polskich i słowackich zaskoczeniem po przystąpieniu obu krajów do wspomnianego układu. 29 stycznia 2001 r. odbyło się pierwsze oficjalne spotkanie Małopolskiego Komendanta Wojewódzkiego Policji z jego odpowiednikami po stronie słowackiej, na którym podpisano notatkę określającą praktyczne zasady współdziałania w zakresie ścigania przestępczości. Mając na względzie zacieśnienie współpracy i dbałość o jej wyższy poziom oraz przygotowanie się do członkostwa w Unii Europejskiej, 24 lutego 2003 r. Małopolski Komendant Wojewódzki Policji przez nowo otwarty Konsulat Generalny Republiki Słowackiej w Krakowie zwrócił się do swoich odpowiedników w Preszowie i Żylinie z prośbą o wspólny cykl spotkań oraz określenie obszarów i zasad współdziałania. Inicjatywa ta spotkała się z dobrym odzewem zarówno władz słowackich, jak i Dyrektora Okręgowego Korpusu Policji w Preszowie oraz Dyrektora Okręgowego Korpusu Policji w Żylinie. Od samego początku na terenie Polski i Słowacji postanowiono powołać organizację wspólnych służb.

Podczas dyskusji zwracano uwagę na przeszkody formalne wiążące się z brakiem możliwości przekraczania granicy policyjnym radiowozem i dysponowaniem w tym czasie przez policjantów bronią palną. Kolejny problem stanowiło ustalenie czasu trwania wspólnej służby, gdyż przepisy słowackie nakładały w przypadku delegowania policjanta do służby poza granicę Słowacji, na ponad pięć godzin, obowiązek wypłaty diety w euro. W efekcie, po licznych konsultacjach i zasięgnięciu opinii radców prawnych ustalono, że policjanci pełniący służbę we wspólnych polsko-słowackich patrolach, zarówno ze strony polskiej, jak i słowackiej, do służby będą stawiali się bez broni, dysponując pozostałymi środkami przymusu bezpośredniego, przyjęto również, że patrolujący zabierani będą bezpośrednio z przejścia granicznego, po przeprowadzonej odprawie, do miejsca służby. Dzięki zaakceptowaniu takiego rozwiązania, po odliczeniu czasu odprawy i dojazdu do przejścia granicznego wspólna służba nie będzie przekraczała pięciu godzin.

Patrole polsko-słowackie w Małopolsce

W lipcu 2005 r. pierwsze wspólne patrole policjantów polskich i słowackich rozpoczęły służbę w rejonie przygranicznym. Od tamtego czasu patrole takie odbywają się w wybrane dni w każdym miesiącu; policjanci skupiają się przede wszystkim na kontroli pojazdów i osób przybyłych ze Słowacji na terytorium Polski i odwrotnie. Obecność w służbie funkcjonariusza słowackiego i polskiego ułatwia kontrolę obywateli polskich po stronie słowackiej, jak i słowackich po stronie polskiej. Policjanci mają przy tej okazji możliwość poznania obowiązujących po drugiej stronie granicy przepisów. Wymieniają się też doświadczeniami w zakresie taktyki i techniki pełnienia służby.

Na terenie Małopolski polsko-słowackie patrole policji pracują od 2005 r., ponad dwa lata wcześniej od wejścia obu krajów do układu z Schengen. Była to prawdopodobnie pierwsza tego rodzaju inicjatywa w naszym kraju, a na pewno pierwsza na granicy Polski ze Słowacją.

Od 18 grudnia 2006 r.³, kiedy weszła w życie Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz współdziałaniu na terenach przygranicznych z dnia 23 marca 2004 r.⁴, wykonywanie wspólnych zadań przez policjantów polskich i słowackich jest znacznie ułatwione. W rozdziale III Umowy została określona „współpraca na terenach przygranicznych”. Zgodnie z art. 12 tej Umowy, po stronie polskiej Komendant Wojewódzki Policji w Krakowie jest właściwym organem dla terenów przygranicznych w Rzeczypospolitej Polskiej; może on w granicach swojej właściwości współdziałać w sposób określony w artykułach 3–7 Umowy z właściwymi organami po stronie słowackiej. Współpraca ta dotyczy między innymi:

1. Wzajemnego przekazywania sobie, w uzasadnionych przypadkach, danych osobowych sprawców przestępstw oraz informacji o:

- inspiratorach i osobach kierujących działaniami przestępczymi,
- powiązaniach przestępczych między sprawcami,
- strukturach grup i organizacji przestępczych oraz metodach ich działania,
- typowych zachowaniach poszczególnych sprawców i grup sprawców,
- istotnych okolicznościach dotyczących w szczególności czasu, miejsca, sposobu popełnienia przestępstwa, jego przedmiotu i cech szczególnych,
- naruszonych przepisach prawa karnego,
- podjętych już działaniach i ich wyniku.

2. Wymiany informacji i wyników rozpoznania o planowanych i popełnionych zamachach terrorystycznych, danych o metodach działania sprawców i o ugrupowaniach terrorystycznych planujących lub popełniających przestępstwa na szkodę ważnych interesów jednej z umawiających się stron.

3. Przekazywania sobie wzajemnie informacji o:

- nielegalnym obrocie środkami odurzającymi, substancjami psychotropowymi oraz prekursorami,
- miejscach i metodach wytwarzania i przechowywania środków odurzających, substancji psychotropowych oraz prekursorów, a także środkach transportu używanych do ich przewozu,
- miejscu przeznaczenia przewożonych środków odurzających, substancji psychotropowych oraz prekursorów.

Na podstawie art. 13 Umowy Małopolski Komendant Wojewódzki Policji oraz Dyrektorzy Okręgowi Korpusu Policji z Preszowa i Żyliny mogą w zakresie swojej właściwości skierować podległych im funkcjonariuszy do wspólnego wykonywania obowiązków służbowych na terenach przygranicznych, na warunkach i w sposób określony przepisami prawa wewnętrznego strony, na której terytorium pełniona jest służba.

Funkcjonariusze policji w czasie wykonywania obowiązków służbowych na terenach przygranicznych drugiej strony mogą nosić swoje mundury lub widoczne odznaki służbowe, jak również używać służbowych środków łączności, sprzętu obserwacji technicznej i pojazdów służbowych. Mogą również mieć przy sobie broń służbową oraz środki przymusu bezpośredniego, ale użycie broni palnej może na-

³ Oświadczenie rządowe z dnia 26 października 2006 r. w sprawie mocy obowiązującej Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych, podpisanej w Warszawie 23 marca 2004 r. (Dz.U. z 2007 r., Nr 85, poz. 569).

⁴ Dz.U. z 2007 r., Nr 85, poz. 568.

stąpić wyłącznie w przypadkach obrony koniecznej. Polski policjant w czasie wykonywania obowiązków służbowych wspólnie ze swoim słowackim kolegą może w umundurowaniu służbowym oraz oznakowanym polskim radiowozie wjechać na terytorium Republiki Słowackiej. Analogicznie policjant słowacki przy spełnieniu tych samych warunków może wjechać na teren Polski. Nikogo więc nie powinno dziwić, gdy w okolicach przykładowo Nowego Sącza spotka radiowóz policji słowackiej czy polskiego policjanta na terenie Słowacji. Należy podkreślić, iż funkcjonariusze w czasie wykonywania obowiązków służbowych na terenach przygranicznych drugiej strony korzystają z takiej samej ochrony prawnej, jak jej funkcjonariusze.

Wspólne patrole są wykorzystywane do wykonywania zadań policji obu państw, m.in. podczas zabezpieczanych imprez o charakterze masowym (np. imprezy muzyczne, festyny, zawody sportowe), w których uczestniczyć mogą obywatele umawiających się stron. Zadaniem wspólnych patroli jest reagowanie na przejawy zakłócania porządku i bezpieczeństwa publicznego, których sprawcami lub poszkodowanymi mogą być obywatele jednej ze stron.

Najczęściej do wspólnego wykonywania zadań kierowani są policjanci ruchu drogowego i prewencji.

Wspólne zadania realizowane przez patrole policji ruchu drogowego i prewencji polegają na oddziaływaniu prewencyjnym oraz ujawnianiu wykroczeń i przestępstw będących głównymi przyczynami zdarzeń drogowych. Służba dostosowywana jest do występujących zagrożeń w ruchu drogowym, a pełniona jest w rejonach o największym nasileniu ruchu turystycznego obywateli polskich na Słowacji i odwrotnie.

Czynności służbowe związane z ujawnionym wykroczeniem lub przestępstwem wykonywane są przez policjanta z państwa, w którym wspólna służba jest pełniona. W trakcie pełnionych służb policjanci obu państw oprócz wymiany doświadczeń w zakresie taktyki i techniki pełnienia służby udzielają sobie asysty.

Wspólne patrole policji są wykorzystywane również do wykonywania innych zadań, takich jak:

- przeciwdziałania przejawom zakłócenia porządku publicznego,
- zatrzymywania sprawców przestępstw i wykroczeń,
- przeprowadzania czynności sprawdzających na etapie poprzedzającym wydanie postanowienia o wszczęciu postępowania,
- doprowadzania, przeszukiwania i osadzania zatrzymanych sprawców.

Służba może być pełniona zarówno w patrolach pieszych (w okresie zimy również z wykorzystaniem nart), jak i zmotoryzowanych (w okresie zimowym również na skuterze śnieżnym).

Pojazd wykorzystywany do służby zapewnia jednostka policji, na której terenie jest ona pełniona, a więc policjant słowacki dołącza do policjanta polskiego, a polski do słowackiego. Dowódcą wspólnego patrolu jest policjant strony, na terenie której pełniona jest służba. Policjanci kierowani do wspólnego wykonywania zadań powinni biegle posługiwać się językiem drugiej umawiającej się strony. Do chwili obecnej nie pojawiły się żadne niedogodności w związku z wykonywaniem wspólnych zadań, natomiast widoczne są efekty. Policjanci służą przede wszystkim pomocą, ale ujawniają również nietrzeźwych kierowców, a także skradzione pojazdy.

Podsumowanie

Z informacji przekazanych przez jednostki policji wynika, że polsko-słowackie patrole na terenie województwa małopolskiego odbierane są przez mieszkańców terenów przygranicznych oraz turystów po obu stronach granicy pozytywnie. Według opinii samych policjantów przyjęte rozwiązania przyczyniły się zarówno do podniesienia poziomu bezpieczeństwa w zakresie porządku publicznego, jak i bezpieczeństwa w ruchu drogowym – chociażby przez oddziaływanie prewencyjne.

Wspólne pełnienie służby przez policjanta polskiego i słowackiego to także duże ułatwienie dla osób – obywateli polskich i słowackich – kontrolowanych za granicą. Między innymi łatwiej można się porozumieć i wyjaśnić ewentualne wątpliwości. Prawodawstwo obydwu krajów nie jest bowiem jednolite i turyści często nie zdają sobie sprawy, że swoim zachowaniem mogą łamać obowiązujące w danym kraju przepisy.

Zasady wzajemnego wsparcia policji w ramach przygranicznej współpracy są systematycznie doskonalone, aby mieszkańcy obu regionów mogli w pełni czuć się bezpiecznie.